

In memoriam Bram van Stolk

Op 20 november 1996 overleed Bram van Stolk, 54 jaar oud. Hij stierf aan aids. Nieuwe veelbelovende medicijnen mochten niet meer baten, zijn ziekte was in een te vergevorderd stadium.

Ik leerde hem zeventien jaar geleden kennen. Hij had net een artikel geschreven over homoseksuelen, ik over vrouwen, en beiden waren we getroffen door de overeenkomsten in taal en benadering. Die verwantschap werd de daaropvolgende jaren alleen maar sterker in een hechte vriendschap waarin weinig onbesproken bleef.

Bram was iemand om veel van te houden. Er zijn weinig mensen bij wie ik me zo prettig voelde. Je kon hem alles zeggen, hij begreep veel, en de dingen werden bij hem licht en hanteerbaar. Hij had die zeldzame mengeling van diepzinnigheid en lichtheid die je helder van geest en van stemming maakt.

Bram was bovendien een bijzonder socioloog. Hij observeerde scherp, zag veel van wat er tussen mensen gebeurde, ook de niet-uitgesproken kanten van het relationele verkeer. Zijn vermogen tot kijken en luisteren maakte hem een scherpzinnig waarnemer en een zeer goed interviewer. Zijn mooiste werk is gebaseerd op interviews: *Vrouwen in tweestrijd*, dat hij samen met Cas Wouters schreef en zijn studie over een incestnetwerk (in samenwerking met Jos Frenken). Veel van zijn stukken zijn gebundeld in *Eigenwaarde als groepsbelang. Sociologische studies naar de dynamiek van zelfwaardering* waarop hij in 1991 promoveerde.

De invloed van Norbert Elias op zijn werk en leven is groot geweest. Hij leerde hem midden jaren zeventig kennen toen Elias in Amsterdam gastcolleges gaf en ze raakten vrij snel sterk bevriend. Bram vergezelde hem ook op zijn vele vakantie-reizen; hij deed hiervan geestig en ontroerend verslag in het boek *Over Elias*. Samen met Arend Jan Heerma van Voss schreef Bram *De geschiedenis van Norbert Elias*, het verhaal van zijn levensloop gebaseerd op langdurige gesprekken, een boek dat in vele talen verscheen.

Vanaf eind jaren zeventig werkte Bram bij het NISSO. Hij was van 1986 tot 1994 redacteur van het MGv (Maandblad Geestelijke Volksgezondheid) en hij had ook met het AST een sterke band. Hij was mederedacteur van twee themanummers - *Het verlies van de onschuld* en *Overdragen en eigenmaken* - en het tijdschrift werd lange tijd in zijn huis gemaakt. Bram was een van de mensen die bij het AST hoorden.

Bram was afkomstig uit een oud Rotterdams patriciërs geslacht, een zeer welgesteld maar emotioneel kaal milieu, waarin hij zich eenzaam voelde. Hij werd opgevoed door kindermisjes en in zijn puberteit in een kosthuis ondergebracht. Zijn materiële en emotionele achtergrond heeft hij prachtig beschreven in zijn autobiografische roman *S-I* die hij schreef na het overlijden van zijn vriend.

Deze achtergrond maakte hem tot de socioloog die de wereld van de gevestigden van binnenuit kende en zich goed kon verplaatsen in de wereld van de buitenstaanders. Dit laatste is zichtbaar in zijn hele werk, in zijn belangstelling voor homoseksuelen, mishandelde vrouwen, verlaten mannen, incestplegers, potenrammers. Bram had een band met maatschappelijk misdeelde en verwaarloosde mensen, en wist hen met veel inlevingsvermogen te beschrijven. Hij kon op een sociologische manier naar emoties kijken, waardoor meestal gescheiden perspectieven in één verhaal samenkwamen.

De laatste jaren van zijn leven heb ik Bram intensief meegemaakt, werkend aan een boek dat een sociologische uitwerking was van onze biografische belangstelling: *Van huis uit. Een onderzoek naar sociale erfenissen*. Ook dit boek is gebaseerd op gesprekken met mensen, zowel gevestigden als buitenstaanders, zowel de elite als de maatschappelijke onderkant.

Dat boek was een goed idee: we werkten aan iets dat groeide, en dat bood op een bepaalde manier enig tegenwicht tegen de altijd dreigende en soms onmiskenbare tekenen van lichamelijke achteruitgang. In mijn autootje doorkruisten we het land om mensen te interviewen, en we genoten beiden zeer van deze uitstapjes. Ik heb in die tijd veel van hem geleerd. Zijn vermogen tot genieten was intens. Ziek als hij was, was hij meer bezig met wat nog wel kon dan met wat niet meer kon.

Toen het vorige winter duidelijk werd dat het werken niet meer ging spraken we af dat ik het boek alleen af zou maken. We hebben lang gehoopt dat hij het verschijnen nog mee zou maken, maar ook die race tegen de tijd hebben we verloren, zoals hij me zei, de waarheid onder ogen ziend. Maar het betekende veel voor hem dat het boek er kwam. De aankondiging in de uitgeversprospectus lag op het tafeltje naast zijn bed. De voltooiing van het boek viel samen met zijn overlijden, een dubbel afscheid. Maar *Van huis uit* is ook een nalatenschap waarin hij voortbestaat, als een nagekomen sociologisch postscriptum bij zijn meest persoonlijke boek *S-I*.

Tijdens een van mijn laatste bezoeken bracht ik hem in herinnering wanneer we elkaar voor het eerst ontmoetten en dat mijn stoel toen

omviel. Nee, zei hij met verzwakte stem, mijn stoel viel om. Zijn drang tot precisie - tot willen weten hoe het werkelijk was - had hem niet in de steek gelaten.

Christien Brinkgreve

